

YKS-TÜRKÇE

EKLER VE SÖZCÜĞÜN YAPISI

ORDU
ÖDM

A) KÖK: Bir sözcüğün aldığı tüm ekler çıkarıldıktan sonra geriye kalan anlamlı en küçük parçadır.

Kork-usuzluktan

F.K

Baş-latmalısın

İ.K

B) İKİLİ KÖK: Bazı kökler hem ad kökü hem de eylem kökü olarak kullanılabilir. Bu tür köklere ikili kök denir. İkili kök "kökteş kök" ve "sesteş kök" olmak üzere iki gruba ayrılır.

1. Kökteş Kök (Ortak Kök): Aralarında anlam ilgisi bulunan isim ve fiil kökü olarak kullanılan sözcük köklerdir.

Örnek: güreş, eski, yama, tat vb.

2. Sesteş Kök:

Aralarında anlam ilgisi bulunmayan isim ve fiil kökü olarak kullanılan sözcük kökleridir.

BİRLİKTE BAKALIM...

Aşağıda verilen sözcüklerin yanlarına kökteş kök mü sesteş kök mü olduklarını yazalım.

güven

kökteş

ak

sesteş

gül

sesteş

barış

kökteş

BUNU SAKIN UNUTMA!!!

Sorularda karşılaşılan sözcük kökünün türü ifadesi kökün isim mi yoksa fiil mi olduğunu buldurmaya yöneliktir.

Gözlemci (i.k.)

yalnızlık (i.k.)

Ağarmıştı (i.k.)

buluntu (f.k.)

Kazılarında (f.k.)

özledim (i.k.)

Gelenek (f.k.)

kurgusal (f.k.)

BİL BAKALIM?

Gelecekteki bilişsel sistemlerin çevreyle etkileşim hâlinde olması bekleniyor. Canlı

I

organizmaların sinir sistemlerinden esinlenerek geliştirilen bu mekanizmaların en önemli

II

özellığı, klasik işlemcilerin aksine hafıza ve işlemci birimlerinin bir arada olmasıdır. İnsan

III

beynine benzer biçimde çalışan elektronik cihazlar henüz tasarlanmamış olsa da yakın

IV

zamanda bu konuda önemli gelişmeler yaşanması bekleniyor.

V

Bu parçada numaralanmış sözcüklerden hangileri isim kökünden türemiştir?

A) I ve II

B) I ve III

C) II ve IV

D) III ve V

E) IV ve V

Cevap: D
(2018-TYT)

AKLINDA BULUNSUN...

Yansıma sözcük kökleri isim köküdür.

Şırıltı

patladı

Havlıyor

fısıldamış

Horluyor

tıkırtı

BİL BAKALIM?

karınca, arkadaş, dilenci, kuzey, güney,

uzak, çevre, biriktir

(kök: karınca, arka, dil, kuz, gün, uz, çevir-, bir)

C) EKLER

A. YAPIM EKLERİ

Eklendiği sözcüğün anlamını, yapısını ve türünü değiştiren eklerdir.

hasta-lık

i.k. i.i.

anlam deđiřir

yapı deđiřir

tür deđiřmez

hasta-lan(mak)

i.k. i.f.

anlam deđiřir

yapı deđiřir

tür deđiřir

1.İsimden İsim Yapım Ekleri

Eklendiği isimden yeni bir isim yapar.

-lık,-lik

suluk

-lı,-li

akıllı

-sız,-siz

suçsuz,tatsız

-cı,-ci

simitçi

-inci,-inci

birinci

2.İsimden Fiil Yapım Ekleri

Eklendiği isimden fiil yapar.

-la,-le

gözle-

-ımsa,-imse

benimse-

-ık,-ik

acıık-

-a,-e

kana-,oyna-,benze-

-laş,-leş

dertleş-

-ar,-er

sarar-,yaşar-

3.Fiilden Fiil Yapım Ekleri

Eklendiği fiilden fiil yapar.

-dır,-dir

yazdır-

-ala,-ele

ovalala-,eşele-

-ıl,-il

atıl-

-ın,-in

gezin-

-ır,-ir

kaçır-

4.Fiilden İsim Yapım Ekleri

Eklendiği fiilden isim yapar.

-gı,-gi	sevgi,tutku
-ık,-ik	yanık
-ak,-ek	kaçak,binek
-men,-man	öğretmen,okutman
-ıcı,-ici	geçici,itici

AKLINDA BULUNSUN...

Tüm fiilimsi ekleri (isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil) fiilden isim yapım ekidir.

Sizi tanımak güzeldi.

Konuşan adamı uyardım.

Eve gidince onları aradım.

AKLINDA BULUNSUN...

Bir sözcüğün yapım eki almış hâline gövde denir.

Kök + Yapım Eki = GÖVDE

BUNU SAKIN UNUTMA!!!

Sorularda gövdeden türemiş sözcük ifadesi ile karşılaşıldığında en az iki tane yapım eki görülmelidir.

Kök + YE+ YE

gövde

Saygılı

Birincilik

Atılgan

B. Çekim Ekleri

Sözcükleri cümle içinde çekimleyerek sözcüklerin diğer sözcüklerle anlam ilgisi kurmasını sağlayan eklerdir.

a. İsim Çekim Ekleri/1. Hâl (Durum) Ekleri

Belirtme (Yükleme) Hâl Eki: -ı, -i, -u, -ü

Yönelme (Yaklaşma) Hâl Eki: -e, -a

Bulunma (Kalma) Hâl Eki: -de, -da, -te, -ta

Ayrılma (Çıkma/Uzaklaşma) Hâl Eki: -den, -dan, -ten, -tan

BUNU SAKIN UNUTMA!!!

Bir sözcük hâl eklerinden hiçbirini almıyorsa yalın hâldedir.

Gözlemlediklerimiz

Yalın

eve

-e hali

BİL BAKALIM?

Pişmiş kelle gibi sırtmış. / 1.-miş:sıfat-fiil, 2.-miş:kip

Sınıfın seni bekliyor. / -ın:iyelik, -i:hal eki

AKLINDA BULUNSUN...

Bağlaç olan "de, da" ile hâl eki olan "-de, -da" karıştırılmamalıdır. Bağlaç olan "de, da" her zaman ayrı yazılır ve ünsüz sertleşmesi kuralına uymaz.

BUNU SAKIN UNUTMA!!!

"-de, -da, -den, -dan" ekleri eklendiği sözcüğün anlamını değiştiriyorsa yapım eki olur.

2. Tamlama Ekleri

İsim tamlamalarında tamlayanın ve tamlananın aldığı eklerdir.

Tamlayan (İlgi hâli) Eki: -ın, -in, -un, -ün

Tamlanan (İyelik/Aitlik) Eki: -ı, -i, -u, -ü

FARKI GÖR!

Belirtme hâl eki ile iyelik eki karıştırılmamalıdır.

BİL BAKALIM?

Oyuncular, herhangi bir rolü canlandırdığında izleyicilerinden gözleri önüne serilen ^I
sahneleri ciddiye almalarını beklerler. Kendilerinden, izledikleri karakterlerin ^{II}
^{III} sahipmiş gibi görünen niteliklere gerçekten sahip olduklarına, yapmakta oldukları ^{IV}
işin yol açacağı sonuçların gerçekleşeceğine ve genelde her şeyin görüldüğü gibi
olduğuna inanmaları istenir. ^V

Bu parçada numaralanmış sözcüklerin hangisi, "belirtme durumu eki" almıştır?

- A) I   B) II   C) III   D) IV   E) V

Cevap: B
(2019 - TYT)

AKLINDA BULUNSUN...

-dan, -den eki tamlayan eki yerine kullanılabilir.

3.Çoğul Eki: "lar, ler"eki cümleye çoğul anlamı dışında farklı anlamlar da katabilir.

Aile: Akşam Ayşelere gideceğiz.

Abartma: Dünyalar kadar işim var.

Benzerlik: Bu millet daha nice Fatihler çıkarır.

Saygı: Beyefendiler ne zaman gelirler?

İğneleme: Ali beyler bugün çok çalışmış!

AKLINDA BULUNSUN...

İlgi zamiri olan "-ki" isim çekim ekidir.

b. Fiil Çekim Ekleri: Fiilleri kip ve kişi bakımından çekimleyen eklerdir.

BİL BAKALIM?

Sudan sebeplerle bizi oyalıyor.(Yapım eki)

Kitaptan yeterince faydalanamadık.(Hal eki)

1.Kip Ekleri

I. Haber (Bildirme) Kipleri

Görülen (Bilinen) Geçmiş Zaman:

-dı, -di, -tı, -ti, -tu, -tü

Duyulan (Öğrenilen) Geçmiş Zaman:

-miş, -miş, -muş, -müş

Şimdiki Zaman: -(i)yor

Gelecek Zaman: -acak, -ecek

Geniş Zaman:

-r, -ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür, -maz, -mez

FARKI GÖR!

"-mez, -ar, -ecek, -miş" kip ekleri ile sıfat fiil ekleri karıştırılmamalıdır.

Dönülmez akşamın ufkundayız.

Koşar adımlarla uzaklaştı.

Ütülenecek çamaşırları getir.

Depoda unutulmuş eşyalar var.

II. Dilek (Tasarlama) Kipleri

Gereklilik Kipi: -meli, -malı

İstek Kipi: -e, -a, -eli, -alı

Dilek/Şart Kipleri: -se, -sa

**Emir kipinin eki yoktur.

2. Şahıs (Kişi) Ekleri

Eylemin kim tarafından yapıldığını gösteren eklerdir.

(Ben geldim/sen geldin...)

AKLINDA BULUNSUN...

Türkçede söz dizimi şu şekildedir:

Kök + Yapım Eki + Çekim Eki

Arabacıya seslendi.

Bu bilgiyi yazdırdım.

Kök + Çekim eki

Yurdumu seviyorum.

Öğrenciler geldiler.

BU BİR İSTİSNA!!!

Türkçede söz diziminde önce yapım eki sonra çekim eki gelir. Bu durumun dışında kullanımlar nadir de olsa görülebilir.(kök-çekim e.-yapım e.)

Yoldaki taşları kaldırdılar.

Annemsiz bir yere gitmem.

Gelirken beni arayın.

BİL BAKALIM?

Gözyaşı, sinekkaydı, uyurgezer, cumartesi
(bsiz.ad t./isim+fiil/ fiil+fiil/ ses düşmesi)

D) SÖZCÜĞÜN YAPISI

Sözcükler yapı bakımından basit, türemiş ve birleşik olmak üzere üçe ayrılır.

1. Basit Sözcük

Yapım eki almamış sözcüklerdir.

2. Türemiş Sözcük

En az bir tane yapım eki almış sözcüklerdir.

3. Birleşik Sözcük

En az iki sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşan yeni sözcüklerdir.

Birleşik sözcükler ikiye ayrılır:

A. Birleşik İsimler

sütlaç

keçiboynuzu

kargaburnu

kapkaç

ağabey

pazartesi

yalıçapkını

bülbülyuvası

cankurtaran

Karadeniz

B. Birleşik Fiiller

Birleşik fiiller üç başlık altında toplanır:

a. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller

öngör-, vazgeç-, varsay-, başvur-, elver-

b. Yardımcı Eylemle Kurulan Birleşik Fiiller

İsimlerin "et-, ol-, kıl-, eyle-" yardımcı eylemleriyle birleşerek oluşturduğu birleşik fiillerdir. Birleşme

sırasında ses olayı olmazsa ayrı, ses olayı varsa bitişik yazılır.

hisset-, hap(i)sol-, terk et-, arz et-

(ses olayı var.) (ses olayı yok.)

FARKI GÖR!

"Et- ve ol-" fiilleri asıl eylem olarak kullanılabilir.

Onun dün bir bebeği **oldu**. (doğdu)

Bu araba çok para **eder**. (değerinde)

BİL BAKALIM?

Yürütüyoruz bütünlemeye kalmış bir sessizlikte

Keşke yalnız bunun için sevseydim seni

(Kırmızı sözcükler türemiş, sarı ekler yapım ekidir.)

Cemal Süreya

c. Kurallı Birleşik Fiiller

Tezlik fiili: -iver-/geliverdi, gelmeyiverdi

Yaklaşma fiili: -eyaz-/düşeyazdı

Sürerlik fiili: -edur, -ekal-, egel-
geledur-, bakakal-, süregel-

Yeterlilik fiili: -ebil-/sevebil-, alabil-, alamaz

BUNU SAKIN UNUTMA!!!

Yeterlik fiilinin olumsuzuna dikkat edilmelidir. Bu fiil olumsuzluk eki "-ma, -me, -maz, -mez" i aldığında "bil-" kısmı düşer geriye "a, e" sesleri kalır.

Gelebildi- gelemedi

Gelebilir- gelemmez